

BERKI Imre

Tűzoltó rangok a dualizmuskori Magyar Királyságban

(doi: 10.31626/HU-EISSN2530094X.III.TOM.21-44p)

Az ember már ősidők óta törekszik a tüzet — mint az egyik őselemet — lehetőségei szerint uralma alatt tartani. Az emberiség történetét végig kíséri a tüzek megelőzéséért és a keletkezett tüzek meg-fékezéséért folytatott küzdelem. Az alapmotívum az emberi közösségek megóvása, az élet, értékek megmentése érdekében tenni képes, illetve tenni köteles erők, eszközök összehangolt tevékenységében rejlik. A római birodalomban *Augustus* császár rendeletét követően már szervezett erők végezték a tűz oltásával kapcsolatos teendőket, a kézművesekre épített szervezetekkel. A középkorban ugyancsak az iparosokat tömörítő szervezetekre — a céhekre — rótt felelősségben és tevékenységi rendben realizálódott a tűzoltás, legalább is a városokban,¹ de segéderőként — helyenként és önkéntes vállalat alapján — a diákság is részesévé vált a tűz elleni küzdelemnek.² Az ipari forradalom kibontakozásától — de a céhek megszűnése után tömegesen — már tűzoltószervezetek alakultak, amelyek a Magyar Szent Korona alá tartozó területeken használatos korabeli terminológia szerint önkéntes, illetve állami akarat alapján köteles, a nagyobb városokban díjazott,³ a gazdasági szervezeteknél pedig a magán (uradalmi, gyári, üzemi, malmi, stb.) tűzoltóságok.

Érdekes, hogy hazánkban csaknem egyidőben indult meg a tűzoltó eszme és a tűzoltó testületeket egységbe tömörítő szövetségi eszme társadalmi térhódítása. A tűzoltó egyletek országos szervezésének gondolata ötletként talán legelőször akkor vetődött fel, amikor 1862-ben gr. SZÉCHENYI Ödön megfogalmazta, hogy „... *honfiaink lovagias és bátor jellemvonása után ítélve, de meg financiális okokból is, társadalmi viszonyaink közt a legmegfelelőbb s legcélszerűbbnek az önkéntes tűzoltó egyletek rendszere látszik.*”⁴

A magyar tűzoltó szövetség kialakulását azonban nem lehet csupán a társadalmi rendszer fejlődéséhez, a céhrendszer felbomlásához és annak jogi kinyilvánításához kötni. Az 1848-

1849-es magyar forradalmat és szabadságharcot a cári orosz birodalom haderejének a segítségével leverő⁵ HABSBERG-hatalom a magyar nemzetet elnyomta, a magyarsággal szemben bizalmatlan volt.⁶ Ez a kiindulási helyzet, illetve ennek a megváltozása elszakíthatatlan a korabeli tűzoltás újjászerveződésétől.

A *Ferenc József* által irányított HABSBERG-adminisztráció ekkor — szinte semmitől sem korlátozva úgy gondolta, hogy mindent megtehet — kimutatta valódi arcát. A neoabszolutizmus kiépítése során a HABSBERGok — korábban elfogadott és jóváhagyott — szerződéseire sem voltak tekintettel a hatalom gyakorlói.⁷ A „Pragmatica Sanctio” magyar törvénykönyvbe becikkelyezett szövegében nem csupán az szerepel, hogy a HABSBERG-birodalom élén a HABSBERG család egy tagja áll, akinek a hatalma megoszthatatlan, hanem az is, hogy a Magyar Királyság szabad és független ország.⁸

Ezzel szemben — a győztes fél helyzetéből kiindulva — a császári adminisztráció 1849-től a HABSBERG-neoabszolutizmus tettei számára igyekezett elvi alapokat létrehozni. Szükség is volt erre, hiszen a HABSBERG-hatalom a Magyar Királyságot megszüntette, területét pedig tartományokra bontva besorolta az örökös tartományok közé. Így fordulhatott elő, hogy a HABSBERGokhoz húzó szerbek azt kapták a császártól jutalmul, amit a magyarok büntetésül, azaz a délvidéket — Szerb Vajdaság néven — tartományként sorolták be a HABSBERGok neoabszolutista birodalmába. A szerb nyelvet pedig — ugyanúgy ahogyan a magyart is — igyekeztek eltörölni és a némettel felváltani. Ez a magatartás azonban — amely kiváltotta a magyar hazafiak gyűlöletét — nem csupán bosszú volt.⁹

A HABSBERG-birodalom lakosságának az elnémetesítési kísérlete azt a célt szolgálta, hogy a német ajkúvá alakított tömegre támaszkodva vehessék át a HABSBERGok a vezetést az eredetileg is német ajkú országok felett, így alakítva ki egy közép-európai — a HABSBERGok által uralt — német birodalmat. Ennek a hatalmi váagnak képezte az egyik fontos elméleti alapját a Felix Ludwig Johann Fürst zu SCHWARZENBERG hercegtől származó úgynevezett „jogeljátszási elmélet”

(Verwirkungstheorie), melynek az volt a lényege, hogy a magyar nemzet elvesztette valamennyi jogát azáltal, hogy felkelt a törvényes uralkodója ellen.¹⁰

Ezeknek a céloknak a teljesíthetőségét segítette elő a tér-ségben a példátlan centralizáció. A birodalmi centralizáció tehát eszköz volt annak az érdekében, hogy a nemzetektől elvonva jogait azokat végső soron egy homogén masszává formálva a HABSURG-birodalom engedelmes alattvalóivá váljanak. A neoabszolutizmus azonban nem volt a polgári fejlődés ellenzője, sőt támogatta azt, viszont nemzetek nélkül szerette volna a polgári fejlődést megvalósítani. A HABSURG-hatalom ezen törekvése azonban zátonyra futott a poroszok vezetésével megvalósított kisméretű egység létrejöttén és a passzív rezisztencia következtében a HABSURG-birodalom gyengülésén. Ennek a helyzetnek volt a következménye a Königrätz-i (1866. VII. 3.) és a Solferino-i (1859. VI. 24.) vereség, amely elődázhatatlanná tette a HABSURG-birodalom belső stabilizálását. A neoabszolutizmus ugyan 1861-től enyhébb formában valósult meg, azonban a lényeg nem változott csak a kiegyezés létrejöttével.¹¹ A nemzet nélküli, sőt nemzetellenes polgári fejlődési idea a XIX. század megbukott a Kárpát-medencében. Nyilvánvalóvá vált, hogy a térség fejlődése érdekében el kell takarítani a nemzeti lét kibontakozását akadályozó körülményeket. A korabeli politikai viták lényege nem arra irányult, hogy milyen társadalmi csoport kezébe kerüljön a vezetés, hanem arról szólt, hogy a kikerülhetetlen polgári fejlődés a magyar nemzet előnyére, vagy kárára valósuljon meg.

Ebben a politikai légkörben a társadalmi szervezetek létrejöttének — így a tűzoltó szervezetek kezdeményezésének is — nem volt sok esélye. Változás a magyar közjogi helyzetnek a magyar hagyományokhoz való visszatérése nyomán, a nemzeti szabadság visszaszerzését követően, a kiegyezés létrejöttével állt be.¹²

A kiegyezéssel — Osztrák-Magyar Monarchia elnevezéssel — olyan dualista államalakulat jött létre, amely az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság szövetségén alapult. A

két társország szuverenitása egyes részeinek önálló intézéséről lemondott annak érdekében, hogy ezeket közösen intézze, azaz a „Pragmatica Sanctio”-ból fakadóan — a magyar fél a közös ügyeket ebből vezette le — a hadügy a külügy és ezek finanszírozását szolgáló pénzügy vált közössé. Ezeket az ügyeket nevesítették a magyar kiegészítési törvényben közös érdekelt-ségű viszonyoknak. E körbe tartozó ügyek tekintetében a két társországnak mindenképpen egyességre kellett jutnia, ha pedig ez nem sikerült, akkor az egyezkedést megelőző helyzet lépett újra életbe. Az összes többi ügyet pedig a két társország önállóan intézte. Ebből fakadóan a tűzoltás — amely végső soron a közigazgatás egyik szakága volt — nemzeti hatáskörben maradt, azaz nem tartozott azok közé témakörök közé amelyekben fennállt az összehangolás érdekelt-sége ugyan, azonban a meghíúsulása esetén az önálló intézkedés joga is. Ezeknek az ügyeknek a csoportját hívták a kortársak „nem közös, de egyetértőleg intézendő ügyek”-nek.¹³ Ide tartozott a hitelügy és az államadóság, a mintegy 10 évente újrakötött vám- és kereskedelmi szövetség, a közvetett adózás, a vasút, a hajózás, a posta, a pénzügyrendszer és a jegybank.¹⁴

Amint tehát a magyar tűzoltás rendszere újjászervezésének megnyílt a közjogi lehetősége a magyar nemzet azt viszonylag rövid időn belül társadalmi önszerveződés formájában valósította meg. A polgári magyar állam időszakában a magyar tűzoltás témája igazi nemzeti ügynek bizonyult, amelyben a társadalom különböző osztályaiba és rétegeibe tartozók fogtak össze a tűzoltás rendszerének társadalmi alapon megvalósításra kerülő kivitelezése érdekében. Állami feladatköröket telepítettek az Országos Tűzoltó Szövetséghez, ebből fakadóan pedig e szervezet tisztséget betöltő tagjainak felkészültségük, felszereltségük és rangrendszerük tekintetében is az állami rendszerhez kellett igazodniuk, amelyet kiválóan sikerült megvalósítani.¹⁵

A polgári magyar állam időszakában olyan történelmi helyzet állt elő, amikor a magyar nemzet tagjai magukénak érezve a korabeli államot, hajlandóak voltak annak egyik szakfeladatának, a tűzoltás teendőinek a megvalósításában döntően

önkéntes alapon résztvenni, illetve az állam nem félelemmel és gyanakvással tekintett a polgáira, ezért egyik szakfeladatának kivitelezésébe bevonta a teendőkre spontán módon szerveződő társadalmi egyesületet.

Amíg gróf SZÉCHENYI Ödön a budapesti tűzoltóság létrehozásán és ennek útjában lévő akadályok elhárításán munkálkodott, addig a már működő vidéki egyesületek a szövetségbe tömörülés gondolatával foglalkoztak. Ennek meghirdetője és a szervezés kiemelkedő egyénisége a soproni önkéntesek főparancsnoka RÖSCH Frigyes testnevelő tanár volt. Ő már 1869-ben beadvánnyal fordult a belügyminiszterhez a szövetség létrehozását, a települések tűzoltóságainak támogatását, a megalakuló tűzoltó egységek tűzbiztosító társaságok általi támogatását javasolva.¹⁶

A székesfővárosi tűzoltók kezdetben a szövetség megalakításával nem értettek egyet, mivel azt túl korainak tartották, sőt az alakuló ülésen nem is akartak megjelenni. Ám gróf SZÉCHENYI belátta, hogy ennek sok hátránya lenne a fővárosra nézve, a szövetség a pestiekkal, a budaiakkal erősebb lenne, sőt eredményesebben szolgálná a tűzoltó ügyet, ha a székhelye a fővárosban lenne. Végül egyezés született, az alakuló gyűlés helyszíne Pest, ideje 1870. december 5.¹⁷

A Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség létrejöttével a tűzoltók álma valósult meg. Alapszabályát a Belügyminisztérium 1871. IX. 12-én látta el a jóváhagyási záradékkal.

Miután sikerült megalakítani az országos szövetséget, a tűzoltók egységesíthették módszereiket, versenyek rendezésével fokozhatták a gyakorlottságot, és mivel a szövetség szava többet ért a tűzvédelmi kiadásokkal foglalkozó önkormányzatoknál, mint a helyi testületeké, korszerű eszközök beszerzését eredményesen szorgalmazhatták.

Az egységesítés jegyében történt meg a tűzoltók egyenruházatának, rangjelzéseinek és felszereléseinek kialakítása is.

Egységes szabályozás keretében 1898-ban és 1908-ban került kiadásra A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség szervezeti, felszerelés és rangjelzési szabályzata.¹⁸

Szervezetileg a tűzoltó egységek — a meglévő létszámviszonyokhoz igazodva — szakaszokra (parancsnok +19 fő) és rajokra (parancsnok +4 fő) tagozódtak. A személyi állomány tiszti karra, altisztekre és legénységi állományra tagolódott. A tiszti karhoz tartoztak a parancsnokok, az al-parancsnokok, a szakasz-parancsnokok (minden 20. ember után került egy kinevezésre), valamint a tisztviselők/segédtsztek, a titkárok, a pénztárnokok, a jegyzők, a szolgálatvezetők, a szertárnokok, valamint az orvosok, mérnökök, ügyészek. Megkülönböztetésül a rangfokozatuknak megfelelő sisakot, kéthangú jelzősípöt¹⁹ tiszti baltát, a tűzrendészeti felügyelők rőzsekést és pallost viseltek.

Az altiszti karhoz tartoztak az őr-parancsnokok (minden 19 ember élén), rajvezetők (minden 9. ember élén), őrvezetők (minden 4. ember élén) Megkülönböztetésül a rangfokozatnak megfelelő sisakot, a beosztásuknak megfelelő felszerelést és kéthangú brémai csontsípöt viseltek.²⁰

A legénységi állomány beosztás szerint a szivattyúsokból, a rendfenntartókból és a mászókból állt. Legénységi sisakot és egyenruházatot viseltek, felszerelésük különböztette meg őket egymástól.

A szabályzat meghatározta a felszerelések rendszerét is, melyek csapatfelszerelésekre és egyéni felszerelésekre tagolódtak.²¹

Ennek megfelelően alakult az egyenruházat is, mely zubbonyból, nadrágból és sisakból, vagy sapkából állt a megfelelő egyéni felszerelésekkel kiegészítve.

A zubbony bő szabású, álló gallérral, hátul 3 karikás vitézkötésbe átmenő vörös teveszőr-zsinórral szegve készült. A tisztek gallérja színes beszövés nélküli arany zsinórral szegett volt. A zubbony mellén két (tiszteknél lent is) zsebfedővel ellátott külső zseb helyezkedett el, 5 domború sima sárga rézgomb díszítette, mely a tűzrendészeti felügyelőknél fehér fémből készült. Kiegészítésül a tisztek katonai nyakravalót viseltek hozzá. Létezett téli és nyári változatban. A téli változat sötétkék posztóból készült, míg a nyári fehér csíkos kék vászonból. **(I. számú melléklet)**

A nadrág, vagy pantalló mindkét oldalán függélyes metszésű zsebbel ellátott sima szabású nadrág volt. Ennek is volt téli és nyári változata. A téli a zubbonnal megegyező sötét-kék posztó, (tűzrendészeti felügyelőnél fekete) vörös paszpól²² betéttel, a nyári: fehér csinvat²³ vászomból készült. **(II.sz. melléklet)**

A kabát félcombig érő egyenes szabású, egyhátú egészében bélelt sötétkékszürke posztóból készült. 60-70 mm széles lehajtott gallérját tisztelnél fekete bársonnyal fedték. Mellén két sorban, 5-5, tisztelnél 6-6 féllapos sárga (tűzrendészeti felügyelőknél fehér) fémgombbal díszítették, mely állig gombolható volt. Mindkét oldalon felmetszéssel bírt (bal oldalt a balta számára), mely három sárga, illetve fehér kis fémgombbal volt begombolható. Mindkét oldalon egy fedővel ellátott zseb volt, a baloldalon lévő belső mellzseb nyitott. **(III.sz. melléklet)**

A tűzoltó köpeny sötét, kékesszürke posztóból készült térden alul érő, volt 70-80 mm széles felhajtható bársonygallérral, elől két sorban, 6-6 féllapos sárga (tűzrendészeti felügyelőknél fehér) fémgombbal. Két oldalt fedővel ellátott zsebekkel, hátul a deréknál két fémgombos szorítóval, lent pedig gombolható bemetszéssel bírt. Az ujjá 20 cm magasságig felhajtható volt. **(IV.sz. melléklet)**

A tűzoltók nem csak sisakot, hanem sapkát is viseltek. A tűzoltó sapka fekete bársonyból készült, henger alakú 80 mm magas volt lapos fedelű kialakítással, melyhez igen kevésbé lehajló fényezett fekete bőr szemernyő (sild) kapcsolódott. A szemernyő két vége felett a sapkához egy-egy sima domború kis sárga fémgombra erősítették a lecsatolható álszíjat. A sapka elején fent középen egy 40 mm széles sárga fémből készült tűzoltó jelvény volt elhelyezve. **(V.sz. melléklet)**

A tisztí sapka kialakítása a legénységihez hasonlított, azzal a különbséggel, hogy a szélén 7 mm vastagságú színes beszöves nélküli sima aranyzsinórral szegélyezték, amely fölött a sapkát 45 mm széles fekete moiré²⁴-selyemszalag fedte. A sapka elejének a felső közepén felvarrt tűzoltó jelvény volt, a fekete posztóra arannyal hímezve. A tűzrendészeti felügyelőknél a gombok és a csat fehér fémből készült. **(VI. számú melléklet)**

A tűzoltó egyenruhákon helyezkedtek a tűzoltó rangjelzések. A dualizmus időszakában a Magyar Királyság központi államhatalmának közvetlenül alárendelt szervezeteiben egységes és a képzettségi szintet tükröző fizetési rendszer, illetve rangrendszer működött, amelynek a tűzoltói rangok is a részét képezték. E fizetési rendszer az érettségit, illetve a diplomát igénylő beosztásokat betöltőkre terjedt ki, függetlenül attól, hogy az állami alárendelt szervezeten belül teljesítettek szolgálatot. A testületek között az eltérő nehézségű szolgálatokat testületi pótlékokkal honorálták, továbbá egyes beosztási csoportokhoz, illetve beosztásokhoz is kapcsolódtak pótlékok. Ez a rendszer öröklődött át a két világháború közötti időszakra is. Az alacsonyabb képesítési követelményeket igénylő beosztások fizetéseit már nem állapították meg ugyan központilag, azonban itt is a képzettséget követő, testületenként némileg eltérő rendszerek alakultak ki. Az állami hierarchián felfelé haladva a fizetési osztályok számozása csökkent, az azokhoz kapcsolódó fizetés nőtt, a fizetési osztályokba sorolt személyek száma pedig szintén csökkent. Ebbe a rendszerbe tagozódtak be az egyenruhások is. E körben azonban a személyeknek a rendszerben betöltött tisztségét külön ranggal is jelölték, melyet az egyenruhán is kifejezésre juttattak. Mivel többféle egyenruhás — a legtöbbjük fegyveres — testület létezett, ezért szükség volt egyrészt központi rendező elvre, másrészt pedig a specialitások kifejezésre juttatására. A rendvédelmi testületek rangrendszerei elnevezésükben egyrészt követték a hagyományait, másrészt pedig megjelenésükben az Osztrák-Magyar Monarchia véderejének a rangrendszerét tükrözték.

A HABSBURG monarchia haderejében a három tagú rangfokozati csoportokból álló rangrendszert 1849-ben vezették be. Lényegében — kisebb módosításoktól eltekintve — napjainkban is ez a rangrendszer él. A rangrendszer néhány rangja megszűnt, vagy átnevezésre került, illetve új rangokkal is gyarapodott a rendszer, azonban a hármas tagolású csoportosítás máig él. Ennek megfelelően — napjaink terminológiája szerint — létezett a tisztések, altiszték, tiszték, törzstiszték és tábornokok rangcsoportjai. A zászlósi rangcsoport — bár a zászlósi

rangnak voltak előzményei — a rendszerváltás után alakult ki. A rangcsoportok máig ható külleme is a dualizmus időszakában jött létre. Nevezetesen: tisztetek (örvezető, tizedes, szakaszvezető) 1-2-3 csontcsillag, altiszték (örmester, törzsörmester, főtörzsörmester) fegyvernem színű parolin ezüst csík és ezüst zsinórral szegélyezve 1-2-3 ezüst csillag, tiszték (hadnagy, főhadnagy, százados) fegyvernemi színű parolin aranyzsinórral szegélyezve 1-2-3 aranycsillag, törzstiszték (örnagy, alezredes, ezredes) arany parolin aranyzsinórral szegélyezve 1-2-3 ezüstcsillag, tábornokok (eredetileg: vezérörnagy, altábornagy, fegyvernemi tábornok (eredetileg vezérörnagy, altábornagy, fegyvernemi tábornok — napjainkban ezt a rendfokozatot vezérezredesnek nevezik, a korabeli vezérezredesi rang pedig, amelyet német minta alapján 1915-ben rendszeresítettek a fegyvernemi tábornokok és a tábornagya közötti rang volt) arany alapon aranyzsinórral szegélyezve 1-2-3 aranycsillag.

Ez a rangrendszer azonban az Osztrák-Magyar Monarchia szárazföldi haderőnemében állt rendszerbe. Külön rendfokozati rendszere volt a haditengerészetnek, melyet a trianoni békediktátum után a Magyar Királyi Folyamórség átvett és egy idő múlva át is alakított. Mivel az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában légierő még nem létezett — a repülést végző alakulatokat légjárónak nevezték — így a légi haderőnem hiányából fakadóan a légierő rangrendszere sem jöhetett létre. A két világháború közötti időszakban azonban a magyar légierő rejtett, majd nyílt szervezetének a kialakulásával megszületett a légi haderőnem rangrendszere is. A II. világháború után pedig a pártállam kiépülése kapcsán bevezették az összes egyenruhás honvédelmi és rendvédelmi szervezeteknél a szárazföldi haderőnem katonai rendfokozati rendszerét.

A helyzet azonban ennél némileg bonyolultabb volt, mivel — a dualizmus és a két világháború közötti időszakban is — a véderő valamennyi haderőneménél megkülönböztettek „katonai állományú tisztviselők” állománycsoportot és „katonai tisztviselői” állománycsoportot. Ezen állománycsoportba tartozók is az egységes fizetési osztályrendszerbe tartoztak a vég-

zetségüknek megfelelő besorolással. A hierarchiában betöltött pozíciójukat az egyenruhájukon rangokkal jelölték ugyan, ezek a rangok azonban elnevezésükben és némileg a formájukban is eltértek a szárazföldi haderő katonai állománycsoportjainak a rangjaitól, azonban szintén hármas tagolásúak voltak azzal a különbséggel, hogy csillag helyett úgynevezett rózsácskával jelölték az adott rangot, de ugyanazzal a paroli alátéttel, mint az azonos fizetési osztályba tartozó katonai állománycsoport tagja.

E rendszerbe a polgári fegyveres őrtestületek személyi állománya úgy alkalmazkodott, hogy ezen testületek tagjai rangjelzésként nem csillagot, hanem rózsácskát viseltek, azonban a rózsácska színe és anyaga megegyezett az azonos szintű katonai rang csillagának a színével és anyagával. A katonailag szervezett fegyveres őrtestületek személyi állományának a fegyveres szolgálatot ellátó tagjai pedig természetesen katonai rendfokozatot viseltek, mivel személyükben katonának minősültek, rájuk a katonákra általában érvényes jogosultságok és kötelezettségek vonatkoztak, a testületen belüli alá- és fölérendeltségi viszonyok pedig katonaiak voltak. Ezzel szemben pedig a polgári fegyveres őrtestületek személyi állományának alá- és fölérendeltségi viszonya hivatalnoki volt, a személyi állományra pedig a katonákra általában érvényes jogosultságok és kötelezettségek nem vonatkoztak. E helyzetből fakadóan pedig a katonai állományú személyek — függetlenül attól, hogy a testületük, ahol szolgálatot teljesítettek mely tárca irányítása alá tartozott — a honvédelmi tárca kompetenciájába tartoztak. A katonailag szervezett fegyveres őrtestületek személyi állományának sem volt azonban minden tagja katoná. Ezeknél a testületeknél is megtalálhatók voltak a katonai tisztviselők, akiknek a rangját szintén rózsácskával jelölték.

A Magyar Országos Tűzoltó Szövetségben a rangok jelölése azért tekinthető egyedinek, mert nem állami, hanem társadalmi szervezet volt, bár kétség kívül állami szakfeladatot látott el. Egyben pedig nem volt fegyveres őrtestület.

A korabeli rangrendszer tehát organikus egységet alkotott, ahol az egyenruhások tekintetében az első pillantásra látni

lehetett, hogy kívül áll szemben az ember az állami alrendszer melyikében teljesít szolgálatot és a hierarchia milyen szintjén áll, illetve milyen állománycsoportba tartozik. A tűzoltó rangrendszer tehát a magyar állam korabeli rangrendszereinek az értelmezése nyomán érthető meg. Napjainkra a korabeli rangrendszer egyre inkább feledésbe merül, a kortársak számára azonban teljesen nyilvánvalóan volt és olajozottan működött, hiszen csupán egységesen 12 fizetési osztály létezett, amelybe különböző féle rangok tartoztak. Igaz ugyan, hogy fizetési osztályokon belül fizetési fokozatokat is felállítottak, ezek azonban már nem az iskolázottság honorálására, hanem a szolgálatban eltöltött idő azaz a gyakorlati tapasztalatok díjazására szolgáltak szintén az egész állami szférára egységes módon. Az önkormányzatok tisztviselői ehhez a rendszerhez azonban csak fokozatosan zárkóztak fel. Mire pedig a felzárkózásuk többé-kevésbé megvalósult a polgári magyar államot a pártállam váltotta fel, melynek a szisztémája eltért az előzőétől.²⁵

A tűzoltó rangok jelölés azonban a polgári állam időszakában oly módon is eltért a többi rangrendszertől, hogy társ rendvédelmi testületekétől eltérő mintázatú csillagrózsácskát hordtak, melyet az egyszerűség kedvéért rózsának neveztek.

Az Országos tűzoltó-szövetség védnöke, elnöke és alelnöke parancsnoki sisakot viselt gallérjukon 5 mm vastagságú, hátul 3 karikás vitézkötésbe átmenő színes beszövéssel nélküli négyszögletes sima aranyzsinórral szegélyezett tisztizubbonnyal. A gallért teljes hosszában és 3 cm szélességben arany hímzés fedte. **(VII.sz. melléklet)**

Szövetségi tisztviselők szintén parancsnoki sisakot viseltek, tisztizubbonnyuk gallérja elejét 9 cm hosszú 2-5 cm széles arany hajtóka fedte, amelyen a vármegyei szövetség elnöke, és az országos tűzoltó-szövetség főtitkára 3-3 ezüst rózsát-, a vármegyei szövetség alelnöke, és az országos szövetség pénztárosa 2-2 ezüst rózsát-, az országos és a vármegyei szövetség titkára – ha egyébként parancsnoki rangban volt – 1-1 ezüst rózsát hordott. **(VIII.sz. melléklet)**

A tűzrendészeti felügyelők parancsnoki sisakot viseltek fehér fémdíszítéssel. Arany zsinórral szegélyezett tiszti zubbonyuk gallérja elején 9 cm hosszú 2-5 cm széles ezüst hajtóka volt. Országos tűzrendészeti felügyelő 3-3, a vármegyei 2-2 a járási tűzrendészeti felügyelő 1-1 aranyrózsát viselt.

A parancsnok parancsnoki sisakja rézzel bevont és körített babérral díszített taréjú, szélein rézzel szegélyezett fekete bőrsisak volt, két oldalán ötlevelű babérlombbal ékítve, az elején kis oroszlánfejes rózsákból kiinduló és elől egybekapcsolt, bőrrel bélelt kívül babérlevelekkel díszített álszíjjal. Ezen kívül egy, a sisak belső részére varrt fényezett fekete bőrből készült rézcsatos álszíjjal lehetett rögzíteni a fejen.

A parancsnoki tiszti zubbony 5 mm vastagságú hátul három karikás vitézkötésbe átmenő színes beszövés nélküli aranyzsinórral szegélyezett gallérján 3-3 aranyból hímzett rózsza volt. **(IX.sz. melléklet)**

Alparancsnok: az alparancsnoki sisak rézzel bevont és körített taréjú, két oldalán keresztpántos, szélein rézzel szegélyezett, vörös bőrszalagos fekete bőrsisak. Rögzítése fényezett fekete bőrből készült csatos álszíjjal történt.

Az alparancsnoki tiszti zubbony arany zsinórral szegélyezett gallérján 2-2 arany rózsza volt. **(IX.sz. melléklet)**

Szakaszparancsnokok: a szakaszparancsnoki sisak rézzel bevont és körített taréjú, keresztpánt nélküli szélein rézzel szegélyezett, vörös bőrszalagos fekete bőrsisak. Rögzítése fényezett fekete bőrből készült csatos álszíjjal történt.

A szakaszparancsnoki tiszti zubbony aranyzsinórral szegélyezett gallérján 1-1 arany rózsza volt. **(IX.sz. melléklet)**

Tisztviselők: titkár, jegyző, pénztáros, szolgálatvezető, szertáros, orvos, mérnök, ügyész mindannyian szakaszparancsnoki sisakot viseltek, tiszti zubbonyuk aranyzsinórral szegélyezett gallérján 1-1 sárgarézéből készült tűzoltó jelvény volt. **(IX.sz. melléklet)**

Őrparancsnok: az őrparancsnoki sisak rézzel bevont taréjú, szélén rézzel szegélyezett, vörös bőrszalagos, fekete bőrsisak. Rögzítése fényezett fekete bőrből készült csatos álszíjjal történt.

Az őrparancsnoki legénységi zubbony 5 mm vastagságú hátul három karikás vitézkötésbe átmenő színes, beszövéssel nélküli, négysegletes, vörös teveszőr zsinórral szegélyezett gallérján 3-3 fehér rózsza díszlett. **(X.sz. melléklet)**

Rajvezető: a rajvezetői sisak rézzel szegélyezett taréjú fekete bőrsisak. Rögzítése fényezett fekete bőrből készült csatos rohamszíjjal történt.

A rajvezetői legénységi zubbony vörös teveszőr zsinórral szegélyezett gallérján 2-2 fehér rózsza volt. **(X.sz. melléklet)**

Őrvezető: az őrvezetői sisak rézzel szegélyezett taréjú fekete bőrsisak. Rögzítése – mint a rajvezetőé - fényezett fekete bőrből készült csatos alszíjjal történt.

Az őrvezető legénységi zubbony vörös teveszőr zsinórral szegélyezett gallérján 1-1 fehér rózsával. **(X.sz. melléklet)**

A legénységi állományt beosztásuk szerint, felszerelésük alapján lehetett megkülönböztetni.

A szivattyúsok 55 mm széles fekete-vörös csíkos kenderövet és szivattyús baltát hordtak.

A mászók 110 mm széles fekete-vörös csíkos zárkapocsos kenderövet viseltek, hegyes végű csákánnyal, nyakvédőbőrrel, szivacstáskával, mentőkötéllel, csőkötéllal, tömlőtartó-kötéllel, mentőszeggel felszerelve. Zubbonyukon csontsípót hordtak.

(X.sz. melléklet)

A rendfenntartók szivattyús övet viseltek, zárkapoccsal és elzáró kötéllel.

A zenészek vezetője, a karmester a szakasz-parancsnokéhoz hasonló, de fehér fémmel borított és körített taréjú fekete bőrsisakot viselt, zubbonya 5 mm vastagságú hátul három karikás vitézkötésbe átmenő színes beszövéssel nélküli ezüsttel szegélyezett gallérján hímzett lantot viselt. A zenekar tagjai legénységi egyenruhát viseltek, gallérjukon fehér érclanttal. Összességében megállapítható, hogy legszembetűnőbb módon a tűzoltó sisakok segítségével lehetett megállapítani a tűzoltók rangját és beosztását **(X.sz. melléklet)** a szolgálati rendben elfoglalt helyüket. Ez a rendszer maradt fenn egészen a II. világháború végéig. Ekkor a rangok beosztáshoz kapcsolódtak, nem követték a katonai hierarchiát. A változás csak az 1948-as államosítás után következett be.

Jegyzetek:

¹ A céhek — az iparos testületek — a köteles tűzoltóságok elődjeiként a települések előljáráságainak többnyire írásban foglalt rendelete (tűzszabályrendelete) alapján voltak kötelezve a tűzoltás helyi feladatainak végrehajtására. A céhek ezirányú feladatainak becsülettel tettek eleget egészen 1872-ig, amikor a Magyar Királyságban törvénnyel szüntették meg a céheket. 1872/VIII.tc.

² A történelmi Magyarországon sok helyen (Debrecen, Sárospatak, Hódmezővásárhely, Kunszentmárton, Marosvásárhely, Nagyenyed, Gyulafehérvár, Székelyudvarhely, Eperjes, Nagyszombat, Kalocsa) az önkéntes tűzoltóságok elődjeiként diáktűzoltóságok működtek. Egyes szervezetek csak a kollégium épületeinek védelmére szerveződtek, mások — mint a debreceni gépelyes társulat — a városban kitört tűz eloltásában is szorgoskodtak.

³ A díjazott — a korabeli megnevezés szerint szegődményes — tűzoltóságok, a mai hivatásos tűzoltóságok elődjeiként ott alakultak, ahol a tűzoltókat fizetett alkalmazottként tudta foglalkoztatni a testület tagjait.

⁴ MARKUSOVSKY: I.rész. Az első két évtized (1870-1890). 4.p.

⁵ ANDICS

⁶ GALÁNTAI: 20-26.p.

⁷ A neoabszolutizmus kifejezés nem abban az értelemben használom, hogy a korábbi abszolutizmust váltotta fel egy újabb változat, mivel Magyarországon 1848 előtti rendi alkotmányos kormányzás valósult meg. Mégis a neoabszolutizmus hatalomgyakorlásának intézményei és eszközei, valamint célkitűzései tekintetében — a korabeli HABSBERG-birodalom részeként — ugyanaz valósult meg a Kárpát-medencében, mint a birodalom más térségeiben, ezért indokolt ezen államberendezkedés Kárpát-medencei működését a neoabszolutizmus rendszerének nevezni.

⁸ Pragmatica Sanctio
1723/I.tc. ; 1723/II.tc.

⁹ BERZEVICZY

¹⁰ Herceg Felix Ludwig Johann Fürst zu SCHWARZENBERG (Bööhmisch-Krumau, 1800. X. 2. – Bécs, 1852. IV. 5.). Csehországi születésű, német anyanyelvű, arisztokrata származású, hatalmas földbirtokokkal rendelkező államférfi. Diplomataként Szentpétervárott, Londonban, Párizsban, Torinóban, Nápolyban teljesített szolgálatot, majd kérésére RADETSKY hadseregébe került, ahol az olasz, később pedig a bécsi felkelők elleni harcokban vett részt. Herceg Alfred WINDISCH-GRÄTZ tábornagy közbenjárása nyomán az udvarhoz hívták, majd miniszterként kinevezték a kormányba. 1848 novemberétől 1852 áprilisában bekövetkezett haláláig a bécsi birodalmi politika meghatározója volt. Az ifjú *Ferenc József* bizalmasává vált, aki politikai tanítómesterének és élete végéig a legjobb miniszterelnökének tartotta a herceget. Az uralkodó Herceg Felix Ludwig Johann Fürst zu SCHWARZENBERG halála után évekig igyekezett elhunyt miniszterelnöke nyomdokait követni.

DEÁK Ágnes: *Polgári átalakulás és neoabszolutizmus 1849-1867.*

¹¹ Loc.cit.

¹² DEÁK Ferenc ; 1867/XII.tc.

¹³ 1868/XXX.tc. 4. §

¹⁴ GALÁNTAI: op.cit. 121-135.p.

¹⁵ PARÁDI Ákos — PARÁDI József: 31-50.p. ; PARÁDI Ákos: A magyar rendvédelem civil szerveződése 1867-1945. 64-67.p. ; PARÁDI Ákos: Tűz el-
leni védekezés a polgári magyar államban 1867-1945. 86-104.p.

¹⁶ RONCSIK: 17.p.

¹⁷ HADNAGY

¹⁸ *A Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség által a magyarországi tűzoltó-tes-
tületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és föl-
szerelési szabályzat.*

¹⁹ Kéthangú jelzősíp: arannyal áttört vörös színű, zubbony felső gombjába
gombolt rövid zsinóron függő sárgaréz, (tűzrendészeti felügyelőnél fehér
fém).

²⁰ Kéthangú brémai csontsíp: vörös színű, zubbony felső gombjába gombolt
rövid zsinóron függő jelzőeszköz.

²¹ Oltó eszközök, vízszállító eszközök, mászó eszközök, védő eszközök,
mentő eszközök, bontó eszközök, ezek tartozékai, valamint tovaszállítá-
sukra szolgáló eszközök.

²² Paspól: kettő anyagszél közé varrt díszcsík.

²³ Csinvat: a sávolykötésű szövetek gyűjtőneve.

²⁴ Moiré: változatos fényhatású, hullámos mintázatú (selyem-) szövet.

²⁵ PARÁDI József: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-
1945. ; Idem: Csendőrtisztképzési és a fizetési osztályokba sorolt állami
alkalmazottak szakvizsgarendszere. ; Idem: A magyar rendvédelem sze-
mélyi állományánakszociális viszonyai 1867-1945. ; PARÁDI — OLASZ —
ZEIDLER ; PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi testüle-
teinek humán viszonyai 1867-1945. ; Idem: Az egységes állami fizetési
rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam
rendvédelmében.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

**MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ
KÖTETEK**

ANDICS	—	ANDICS Erzsébet: <i>A Habsburgok és a Ro- manovok szövetsége. Az 1849. évi magyar- országi cári intervenció diplomáciai előtör- ténete.</i> Budapest, 1961, Akadémia. 452 p.
BERZEVICZY	—	BERZEVICZY Albert: <i>Az abszolútizmus ko- ra Magyarországon 1849-1865.</i> I.köt. Budapest, 1922, Franklin. 436 p. II.köt. Budapest, 1927, Franklin. 566 p. III.köt. Budapest, 1933, Franklin. 443 p. IV.köt. Budapest, 1937, Franklin. 106 p.

- DEÁK Ágnes: *Polgári átalakulás és neoabszolutizmus 1849-1867.* — DEÁK Ágnes: *Polgári átalakulás és neoabszolutizmus 1849-1867.* Budapest, 2009, Kossuth. 104 p. HU-ISBN 978 963 09 5693 2.
- DEÁK Ferenc — DEÁK Ferenc: *Adalékok a magyar közjoghoz. Észrevételek Lustkandl Venczel munkájára: „Das Ungarisch-Österreichische Staatsrecht” a magyar közjog történelmének szempontjából.* Pest, 1865, Pfeifer Ferdinánd. 188 p.
- GALÁNTAI — GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth. 386 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.
- MARKUSOVSZKY — MARKUSOVSZKY Béla: *A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség története.* Budapest, 1911, Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. 191 p.
- PARÁDI Ákos — PARÁDI József — PARÁDI József: *Rendvédelmünk 1867-1945.* Budapest, 2006, Magyar Rendészettudományi Társaság. 77 p. HU-ISBN 963 06 0281 4.
- RONCSIK — RONCSIK Jenő: *A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség hatvanéves története 1870-1930.* Debrecen, 1935, Városi Nyomda. 550 p.
- TANULMÁNYOK**
- HADNAGY — HADNAGY Imre József: A magyar tűzoltó szervezetek története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XXIV.évf. (2014) 35-36-37-38.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2013. október 29-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Társaság által szervezett „A tűzoltóság története” című katasztrófavédelem-történeti szimpozionján.
- OLASZ György — PARÁDI József — ZEIDLER Sándor: A magyar állami rendvédelmi testületek katonai rendfokozati rendszerei a kiegészítől az ezredfordulóig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV. évf. (2008) 18. sz. 29-63.p.

- PARÁDI Ákos — PARÁDI Ákos: A magyar rendvédelem civil szerveződése 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV. évf. (2008) 18. sz. 64-87.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13-án Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „*Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században*” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI Ákos: Tűz elleni védekezés a polgári magyar államban 1867-1945. — PARÁDI Ákos: Tűz elleni védekezés a polgári magyar államban 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XXIV.évf. (2014) 35-36-37-38.sz. 85-110.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945. — PARÁDI József: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIII.évf. (2007) 16.sz. 90-93.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. — PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV.évf. (2008) 17.sz. 57-64.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945. — PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIX. évf. (2010) 22. sz. 92-114. p. A tanulmány korábbi változata 2008. október 10.-én Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évszázad rendszerváltozásainak hatásai a nemzeti rendvédelmünkre*” című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében.

— PARÁDI József: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII.évf. (2012) 26.sz. 105-119.p. A tanulmány korábbi változata 2011.november 11.-én, Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében*” című XXV. konferenciáján.

SZABÁLYZATOK

A Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség által a magyarországi tűzoltótestületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és főszerelési szabályzat.

— *A Magyar Országos Tűzoltó-Szövetség által a magyarországi tűzoltó-testületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és fől-szerelési szabályzat.* Budapest, 1898, Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. 27 p.

JOGSZABÁLYOK

1723/I.tc.

— 1723/I.tc. az ország s az ahhoz kapcsolt részek karai és rendjei Ő császári és királyi szent felségének szabadságaik s kiváltságaik atyai és legkegyelmesebb megerősítéséért s a karok és rendek közepette saját legszentéségb személyében megjelenéséért legnagyobb köszönetet mondanak.

1723/II.tc.

— 1723/II.tc. Ő császári és királyi legszentéségb felsége főséges osztrák háza nőágának Magyarország Szent Koronájában s a régtől fogva hozzákapcsolt részekben való folytonos királyi örökösödéséről.

1867/XII.tc.

— 1867/XII.tc. a magyar korona országai és az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fennforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról.

1868/XXX.tc.

— 1868/XXX.tc. a Magyarország, s Horvát-, Szlavón és Dalmátországok közt fennforgott közjogi kérdések kiegyenlítése iránt létrejött egyezmény beczikkelyezéséről.

1872/VIII.tc.

— 1872/VIII.tc. az ipartörvény.

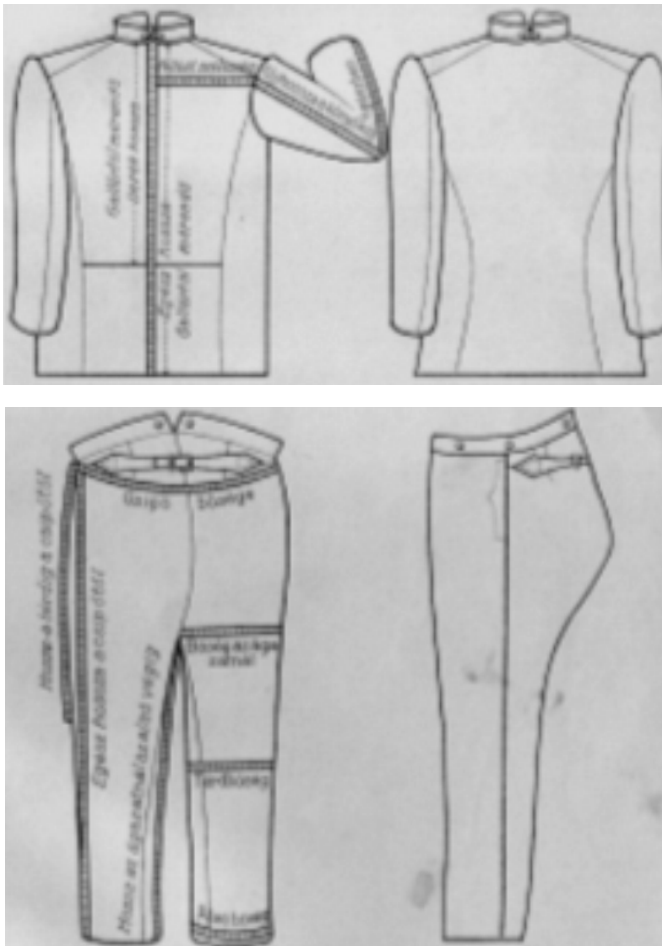
Mellékletek jegyzéke:

- I.sz. melléklet
- Tűzoltó zubbony.
- II.sz. melléklet
- Tűzoltó zubbony és nadrág szabásmintája.
- III.sz. melléklet
- Tűzoltó kabát.
- IV.sz. melléklet
- Tűzoltó köpeny.
- V.sz. melléklet
- Tűzoltó sapka.
- VI.sz. melléklet
- Tűzoltó tiszti sapka.
- VII.sz. melléklet
- Országos tűzoltó-szövetség védnöke, elnöke és alelnöke gallérdíszje
- VIII.sz. melléklet
- Szövetségi tisztviselők rangjelzései.
- IX.sz. melléklet
- Tűzoltó egyenruhák és rangok.
- X.sz. melléklet.
- Tűzoltó legénységi egyenruhák és személyi felszerelések.
- XI.sz. melléklet.
- Tűzoltó sisakok.

*I.sz. melléklet**Tűzoltó zubbony.*

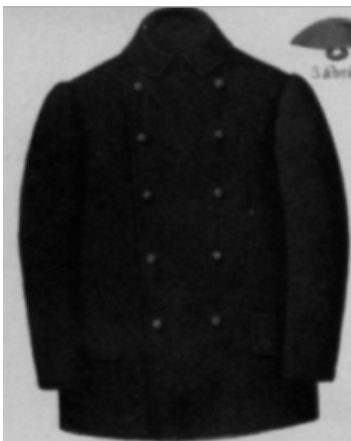
Forrás ! *A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség által a magyarországi tűzoltó-testületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és felszerelési szabályzat.* Budapest, 1898, Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. 27 p.

Tűzoltó zubbony és nadrág szabásmintája.

Forrás ! A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség által a magyarországi tűzoltó-testületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és felszerelési szabályzat. Budapest, 1898, Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. 27 p.

III.sz. melléklet
Tűzoltó kabát.

Forrás ! *A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség által a magyarországi tűzoltó-testületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és felszerelési szabályzat.* Budapest, 1898, Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. 27 p.

IV.sz. melléklet
Tűzoltó köpeny.

Forrás ! *A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség által a magyarországi tűzoltó-testületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és felszerelési szabályzat.* Budapest, 1898, Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. 27 p.

V.sz. melléklet

Tűzoltó sapka.

Forrás ! *A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség által a magyarországi tűzoltó-testületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és felszerelési szabályzat.* Budapest, 1898, Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. 27 p.

VI.sz. melléklet

Tűzoltó tiszti sapka.

Forrás ! A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség által a magyarországi tűzoltó-testületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és felszerelési szabályzat. Budapest, 1898, Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. 27 p.

VII.sz. melléklet

Országos tűzoltó-szövetség védnöke, elnöke és alelnöke gallérdíszje.

Forrás ! A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség által a magyarországi tűzoltó-testületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és felszerelési szabályzat. Budapest, 1898, Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. 27 p.

VIII.sz. melléklet

Szövetségi tisztviselők rangjelzései.

Forrás ! A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség által a magyarországi tűzoltó-testületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és felszerelési szabályzat. Budapest, 1898, Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. 27 p.

IX.sz. melléklet

Tűzoltó egyenruhák és rangok.

Forrás ! A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség által a magyarországi tűzoltó-testületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és felszerelési szabályzat. Budapest, 1898, Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. 27 p.

X.sz. melléklet

Tűzoltó légénységi egyenruhák és személyi felszerelések.

Forrás ! A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség által a magyarországi tűzoltó-testületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és felszerelési szabályzat. Budapest, 1898, Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. 27 p.

XI.sz. melléklet.

Tűzoltó sisakok.

parancsnoki szakasz-parancsnoki / tisztviselői alparancsnoki

legénységi rajvezetői / őrvezetői őrparancsnoki

Forrás ! *A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség által a magyarországi tűzoltó-testületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és felszerelési szabályzat.* Budapest, 1898, Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. 27 p.